

Danica Drakulić

DR. VLADIMIR BAKARIĆ: SZOCIALISTA
ÖNIGAZGATÁSI RENDSZER ÉS TÁRSADALMI
ÚJRATERMELÉS II. KÖTET*

A Szocialista öngazgatási rendszer és társadalmi újratermelés címén 1974-ben a szerző munkáinak első gyűjteményes kötetének megjelentése után (az I. kötet az 1963—73 között írott munkáit tárta az olvasó elé) a zágrábi INFORMATOR Könyvkiadó ismét jelentős kiadvánnyal gazdagította szakirodalmunkat — megjelentette dr. Vladimir Bakarić munkáinak II. gyűjteményes kötetét, mely az 1973-tól napjainkig írott munkáit öleli fel.

A kötet a legkülönbözőbb helyeken, alkalmak kapcsán a legkülönbözőbb témákkal foglalkozó fölszólalások, interjúk, cikkek szintézise. Bakarić munkáit, a szerző beleegyezésével, a szerkesztő három témakör szerint csoportosította, melyek a következők: Az új társadalmi és gazdasági viszonyok kiépítése; A politikai rendszer kiépítése; Vallomások és emlékezések.

A szerkesztő munkáját dicséri, hogy az írások keltezésük szerinti sorrendben kerültek kötetbe, így a kevésbé járatos olvasó is már az első pillantásra érzékeli a probléma lényegét és időszerűségét.

Az első rész társadalmunk jelenlegi fejlődési szakaszának jellemzőit elemzi. A fejezet azonban több pusztá pillanatfölvételnél, eredményeink összegzésénél, nem csak egyszerű elemzése a társadalmunk, gazdaságunk fejlődését kísérő nehézségeknek — az írások mindenekelőtt azt a sajátos törekvést tükrözik, hogy rögzítsék a jelen történelmi pillanatának (amikor 1974-ben az alkotmánnyal, különösen pedig a társult munkáról szóló törvénnyel és egyéb törvény erejű rendelkezésekkel meghatároztuk öngazgatásunk fejlesztésének útját, elemeztük munkásöngazgatásunk 28 éves tapasztalatait) — szerepét és hozzájárulását ahhoz a törekvésünkhöz, melynek célja a szabad termelők asszociációjának megvalósítása.

Napjainkban, amikor a szocializmus már világjelenség, és olyan országokra is kiterjed, ahol nagyon alacsony a munkatermelékenység, te-

* Dr. Vladimir Bakarić: Socijalističko samoupravljanje i društvena reprodukcija; II; Informator, Zágráb, 1978. — 343. oldal.

hát napjainkban, amikor a szocializmus nemcsak a marxizmus klasszikusainak víziója — ők egyébként fejlődésére lehetőséget az akkori Nyugat Európa fejlett országaiban láttak —, az öngazgatású szocializmus nálunk megdönthetetlenül igazolja létjogosultságát a munkatermelékenység növekedésén, a munkásosztály gyors ütemű fölszabadulásán, a szocialista társadalom gyors ütemű átalakulásán keresztül.

Ilyen értelemben külön hangsúlyt kap társadalmi rendszerünk fontos alapsejtje — a társult munka alapszervezete. A tmszok létrehozása a társadalmi viszonyok lényegbevágó kérdése is döntően befolyásolja a viszonyok alakulását. Ezért fontos, hogy a mélyebb öngazgatási átalakulás és a munkatársítás folyamatát ne úgy fogjuk föl mint szervezési és jogi szempontból formai dolgot, hanem mint nagyon is valós és lényeges fordulatot. Az öngazgatási viszonyok továbbfejlesztése következtében a társult munka alapszervezeteiben, azok együttműködése a társadalmi viszonyok összességében és a termelés minden szférájában azt eredményezi, hogy (a szerző itt különösen a kereskedelemre és a bankokra tér ki — a bank és a hitelrendszer átalakulása nem lehet formális, arról van szó, hogy a bankrendszer eltűnik és nő a társult munka integrációja) — a társult dolgozó uralja a társadalmi újratermelés eszközeit.

Beszél ezután az öngazgatási tervezésről, mint a fejlődés és osztályharc jelentős eszközéről. A tervezés régi gyakorlata túlhaladásának kezdeti formái már jelen vannak a társadalmi megállapodásokban, öngazgatási megegyezésekben, illetve azok funkcióin keresztül.

A tervezésnek tükröznie kell a társult munka fejlődésének ütemét, tartalmaznia mindazokat az elemeket, összetevőket, melyek segítik a munkásosztályt feladatai megvalósításában.

A kiadványban fejtegetések sorát olvashatjuk a mezőgazdaság fejlődésének időszerű kérdéseiről, a mezőgazdaságban uralkodó viszonyokról. Arra törekszünk, hogy az eszközök társításával megvalósuljon az egységesítés, a társadalmi szektor egységes rendszerbe való tömörülése a mezőgazdaságban, mert csak így juthatunk el odáig, hogy a piacon mind kevesebb legyen a szervezetlenség, és a nagy szervezetek segítségével stabilizálódjanak a viszonyok. A korszerű és megnövekedett mezőgazdasági termelés ugyanis szervezett piacot követel.

Mivel fejlődésében a mezőgazdaság némileg lemarad az általános társadalmi fejlődés mögött, mindenképpen olyan rendszert kell találnunk, amely a gazdálkodást ebben az ágazatban is egyezteti a szocializmus általános gazdasági elveivel. Ilyen rendszerekből, kész megoldásokból náink nincs raktáron, tehát, ahogy Vladimir Bakarić mondja „valós folyamatainkból kell megalkotnunk őket”.

A szerző hangsúlyozza azt a meggyőződését, hogy a mezőgazdaságban ugyanúgy megvalósítható a munkatermelékenység, mint a gazdaság többi ágazatában ha a munkaszervezeteket bevonva a társult munkába, egységes folyamatba szervezzük őket a termeléstől egészen a fogyasztásig. Az alapelemek tehát amelyeket a termelési egységek funkcionálását

biztosítják a következők: 1. tervezés, 2. a társultmunka-alapszervezetek tevékenysége.

A mezőgazdasággal kapcsolatban külön gondot jelent a magánszektor kérdése, fejlődése. A mai falut mindenekelőtt az elvándorlás jellemzi és az elöregedés. A földműves fokozatosan megszűnik árutermelő lenni, növekszik a felaprózott és vegyes háztartások száma. Új viszonyokat kell teremtenünk, külön programokat kidolgoznunk azoknak a kistermelőknek, akik falun maradnak, hogy áttekinthető legyen hozzájárulásuk a társadalmi termeléshez s hogy mindenekelőtt elkerüljük az öletszerű, szervezetlen termelést. A földműveseknek az a része, amely a mezőgazdaságban marad, mind gyorsabban be kell hogy kapcsolódjon a társult termelésbe. Másfelől tisztában kell lennünk azzal, hogy a nagyipar korszerűsítésével sem leszünk képesek mindazokat foglalkoztatni, akik az iparban szeretnének dolgozni, így a megoldást a meghatározott tevékenységek kísérőtevékenységeiben, azok megszervezésében kell keresnünk.

Érdeklődésre tarthat számot az a fejezet, amely a marxizmus időszerű kérdéseivel foglalkozik, és hangoztatja az ismert tézist, miszerint forradalmi elmélet nélkül nincs forradalmi gyakorlat és forradalmi párt. Akciók, gyakran hangsúlyozták a marxi tanok újratanulmányozásának és a hozzájuk való visszatérés nélkülözhetetlenségét. Vladimir Bakarić, úgy véli, hogy az utóbbi évtized nagyon sok mulasztása és hiányossága éppen valóságunk marxista tudományos elemzésének hiányában következhetett be. Igaz, Marx a társadalom kapitalista modelljén kísérletezett, kutatásai ezt vették alapul, ezért nem nyújthat megoldásokat a szocialista öngazgatás dilemmáira, de nekünk nem is ezekre, hanem Marx kutatási módszerére van szükségünk, melyről az író megállapítja: „... nálunk Marx alapvető ismeretei is relative kevésbé ismertek”. Nagyobb figyelmet kell szentelnünk Marxnak és a Tőke tanulmányozásának, hogy jobban tájékozódhassunk és képessé váljunk materialista, marxista elemzés útján eljutni a munkásosztály fejlesztését és földszabadítását célzó konkrét megoldásokig.

A szerző él minden adódó alkalommal, hogy aláhuzza a marxizmus alkalmazásának szükségességét, (mert ez a tan nem sémák, dogmák, adott posztulátumok gyűjteménye — az ilyen tolmácsolást annak idején maga Marx is elítélte).

Dr. Vladimir Bakarić megállapítja, hogy a marxizmus iránti érdeklődés érezhetően nőtt oktatási rendszerünkben, de ugyanakkor jelen van a régi rendszer árca alatt (amely „olykor-olykor vörös szinezetet vesz” — Vladimir Bakarić) egy olyan félelem hogy ez az iskolában nem elég operatív. Egy 1975-ben, a Borba újságírójának adott interjújában a szerző a következőket mondta: „Most újra bevisszük az iskolába (a marxizmust), de ezek az iskolák, ha egy kicsit is engednénk, kikergetik, mert ők nem ilyen alapokon szerveződtek.”

A könyv első részében még egész sor más kérdéssel találkozunk: munkacsere, oktatási rendszer, tudomány, társadalmi munkamegosztás, a tár-

sadalomtudományok szerepe, a tervezés és a piac kérdése, az el nem kötelezettség politikájának egyes negatív eszmei és politikai kérdése a fejlettek és fejletlenek viszonylatában, stb.

A második rész amely A politikai rendszer kiépítése címet viseli, külön tematikai egységet képez és témájánál fogva olyan kérdésekkel foglalkozik, mint a társadalmi haladás, termelési viszonyok, munkások szerepe, az anyagi termelés elemei, kérdései, stb. melyeket már a könyv első része is fölvet. Itt jóval bővebb információkkal találkozunk (az első részben csak utalás volt rájuk) a szerző nézeteiről a nemzetközi gazdasági viszonyok összetett problémáival kapcsolatban. A szerző hangsúlyozza, hogy a világgazdaságot jellemző egyik leglényegesebb ellentét a mind nagyobb egymás közötti függőségből ered, és a világpiacot feltagoló, a gazdasági folyamatok eredménye. Beszél az el nem kötelezettek mozgalmáról, a fejlődő országokról, a munkásmozgalom viszonyairól a nemzetközi gazdasági rendszerben — s mivel mindezek a törekvések hatással vannak a mi társadalmi és gazdasági stabilitásunkra is, hangsúlyozza a nemzetközi munkamegosztásba való bekapcsolódás mind sürgetőbb szükségletét.

Ezután beszélgetések sora következik az ország társadalmi-politikai kiépítéséről, elemző jegyzet politikai életünk deviációs jelenségeiről, valamint az alkotmány és a X. kongresszus hozzájárulásáról e hiányosságok leküzdéséhez. A társadalmi-gazdasági viszonyok kiépítésében és a társadalmi-politikai rendszerben szorosabb együttműködést kell szorgalmaznunk az alapvető társadalmi viszonyok és a társadalmi rendszer között. „Véleményünk szerint az öngazgatási demokrácia politikai rendszerének további sikeres fejlődése, amely az öngazgatási érdekek pluralizmusára épül, megköveteli hogy képessé tegyük szubjektív erőnket, megfelelő szerephez és felelősséghez juttatni a társadalmi-politikai és társadalmi szervezeteket, polgárok egyesületeit, összhangban a munkásosztály történelmi és közvetlen érdekeivel és céljaival.”

Ebben a tevékenységben a Jugoszláv Kommunista Szövetségre külön feladat hárul. A JKSZ nem klasszikus, a politikai pártok pluralizmusán alapuló párt. Pártunkat az öngazgatói érdekek pluralizmusa határozza meg s ez ad lehetőséget arra, hogy a társadalmi érdekek különbözősége ellenére (ezek a különbségek nálunk nem osztálykülönbségek) észszerű megoldásokat találjunk. Ilyen Kommunista Szövetséget kell beépítenünk a társult munka alapszervezeteibe, küldöttrendszerünkbe, mert alapvető szerepe „a szocializmus történelmi céljainak” (V. B.) megvalósításában érvényesülhet.

A kötet harmadik részében a szerző az új Jugoszlávia függetlenségéért vívott harcának útjairól beszél, személyiségekre, eseményekre emlékezik. Olyan emberekre és eseményekre, akik illetve amelyek forradalmunk folyamatosságát biztosították és biztosítják.

Lehet, hogy túlzás lenne ezt a könyvet gazdasági-politikai elméletünk kapitális művének tekinteni, hiszen az itt megjelent munkák nem alkotnak a teljesség igényével készült egészet, ennek ellenére azonban a mű

mindenképpen nagy hozzájárulás társadalmi fejlődésünk gazdasági elméletéhez.

A műben különösen megkapó az a nyíltság, az a határozott, harcias hang és szembeszállás minden olyan jelenséggel, mely eltér — akár elméletben, akár gyakorlatban — elfogadott politikánktól.

A szerző, és ezt munkáinak gyűjteményes kiadása is bizonyítja, jelen van és aktív részese társadalmi életünk minden megnyilvánulásának. Írásai még ma is időszerűek, akár 1973-ban, akár később írta is azokat.

Gazdasági irodalmunk e gyűjteményes kötet megjelentetésével egy újabb munkával, öngazgatásért vívott harcunk konkrét indítványokkal, a szerző kezdeményezéseivel lett gazdagabb.

Fordította *Orosz Ibolya*